
Perfils professionals emergents a l'escola

Una mirada organitzativa

Joan Teixidó Saballs
Rosa Brucart Prat
GROCⁱ

En el darrers temps s'ha incrementat notablement el nombre de professionals no docents que intervenen als centres educatius, tot assumint funcions auxiliars: de suport i vetlla d'alumnes amb necessitats educatives especials, d'integració social, de monitoratge, etc. El pas d'una escola que únicament aplegava docents (amb idèntica formació, condicions laborals, procediment d'accés, cultura professional...) al panorama actual és conseqüent amb l'eixamplament de les funcions assignades als centres educatius: a la funció tradicional d'instrucció i de transmissió de sabers s'hi han afegit funcions d'integració i cohesió social, d'inclusió, terapèutiques, de conscienciació i prevenció de tota mena de riscos socials: violència de gènere, xenofòbia, consumisme, embarassos no desitjats, malalties de transmissió sexual, conducció responsable, addiccions...¹. Per altra banda, també hi ha hagut un conjunt de factors conjunturals que hi han contribuït: fenomen migratori, període de bonança econòmica, noves titulacions de formació professional, externalització de serveis complementaris, etc.

A GROC vam començar a interessar-nos per aquesta qüestió quan vàrem treballar l'acolliment dels professionals de nova incorporació. Ens adonàvem que l'acollida era diferent segons els perfil professional del qual estiguéssim parlant:

---

¹ Aquest continu eixamplament de les funcions assignades a l'escola ha de conduir, tard o d'hora, a plantejar-ne l'establiment d'uns límits raonables. Per molt que hi hagi arguments socials que ho aconsellin i que la raó d'existir de l'escola sigui el servei social, no hi cap tot. Es tracta d'aplicar un principi de sostenibilitat.

Una reflexió sobre aquesta qüestió es troba a la conferència *L'escola respira calma*.XX Jornades de Reflexió del Consell Escolar de Catalunya. Manresa 2008. Es troba a <http://www.joanteixido.org>

L'augment numèric va acompanyat d'una creixent **diversitat de perfils professionals** que s'incorporen al centre al llarg del curs. Si bé, en un primer moment, quan parlem d'acollida als membres nous a l'organització tendim a centrar l'atenció en els docents, de seguida ens adonem que el col·lectiu de persones que, d'una o altra manera, s'incorpora al funcionament del centre al llarg del curs escolar és molt més ampli: els estudiants en pràctiques; els professionals de suport a l'escolarització (vetlladors, intèrprets de llenguatge de signes, mediadors culturals...) , els assessors externs (EAP, LICS, CREDA, escola-empresa...); els responsables dels serveis socio-educatius que ofereix el centre (servei matinal d'acollida; activitats lúdico-educatives a migdia i vespre; menjador...), els agents educatius comunitaris (assistents socials, escolaritzacions compartides, aules taller, etc.). Tot plegat, dóna lloc a un panorama bigarrat.

(J.Teixidó i GROC: 2005:5)²

tot posant una atenció especial a les dificultats que comportava als equips directius i als responsables de l'acollida. Ara bé, els reptes que planteja la plena incorporació d'aquests professionals no acaben amb l'acollida. Cal afavorir el coneixement recíproc de les persones i de les funcions que realitzen, cal delimitar responsabilitats i, sobretot, cal establir moments de trobada, de treball en comú, de creació de sentiment d'equip. En definitiva, es tracta de superar la mera juxtaposició (a vegades, subordinació) de funcions per tal d'avançar cap a la suma d'esforços en el marc d'un projecte comú.

Una qüestió peremptòria, però bàsica, consisteix a identificar-los, a conèixer els diversos professionals que hom pot trobar a un centre educatiu. Molta gent sap que hi són (ha sentit a parlar dels vetlladors, dels auxiliars...) però no sap per què hi són?, què hi fan?, com ho fan?, quan ho fan?, etc. La primera part de l'article es destina a donar resposta a aquests interrogants; es tracta de construir un mapa per a navegants que sigui útil als mateixos professionals (tant docents com no docents), a les famílies, als estudiants que es preparen per ser professors i, en general, a qualsevol persona interessada per conèixer les interioritats de la vida escolar. Un cop presentats, a la segona part del text, s'assenyalen alguns reptes organitzatius que es desprenen de la seva incorporació a les escoles i instituts.

---

² TEIXIDÓ, J i GROC. (2005): L'acollida dels professionals de nova incorporació a les escoles i instituts. .

QUI SÓN? I QUÈ FAN?

No resulta fàcil elaborar una relació exhaustiva dels professionals no docents que intervenen als centres atès que els perfils són difusos i, en alguns casos, presenten interrelacions. Davant la necessitat de concretar, ens centrem en cinc perfils, tot fent-ne una breu caracterització i considerant les funcions que duen a terme i les condicions en què les realitzen

Auxiliar d'Educació Especial (AEE). Sorgeixen per donar resposta a les necessitats d'alumnes que presenten problemes de mobilitat (espina bífida, hemiplègia, etc.) que necessiten cadira de rodes, bastons... per desplaçar-se amb normalitat. Es tracta d'afavorir que assoleixin el major grau possible d'autonomia tant en els aspectes acadèmics com en la vida escolar: anar al lavabo, menjar, jugar amb els companys... També es responsabilitzen de la vetlla d'alumnes que presenten trastorns conductuals greus que poden donar lloc a conductes agressives, amb repercussions per a la resta dels companys, amb una funció bàsica de contenció en situacions de crisi.

La denominació inicial amb què se'ls va conèixer fou la de "vetlladors" amb la qual es posava èmfasi en la funció d'estar pendent (vetllar) d'un alumne i, en termes generals, es tracta d'un terme que s'ha consolidat en els centres

Educadors d'Educació Especial (EEE). L'avenç cap a la plena integració dels nois i noies amb necessitats educatives especials implica la contractació d'educadors/es que afavoreixen que els alumnes amb diversos graus d'afectació puguin participar a les diverses activitats, els quals duen a terme la seva feina als Centres d'Educació Especial o bé a les Unitats de Suport a l'Educació Especial). Es tracta de professionals que contribueixen a la implementació de programes individuals de treball que han estat dissenyats pel mestre/a tutor/a i diversos especialistes, alhora que vetllen pel progrés integral dels alumnes que atenen en aspectes com l'autonomia personal, l'adquisició d'hàbits, la realització d'activitats quotidianes, el seguiment de l'escolaritat compartida, etc.

La realització de funcions educatives (intervenció directa) implica la coneixença del projecte de centre així com de les programacions específiques

---

dels nois i noies que atenen, per la qual cosa han de compartir informació amb el mestre/a-tutor/a referida la dinàmica d'aula: activitats, adequació a les possibilitats de cada alumne, progressos, mancances, observacions, etc.

Integradors Socials (INS). Són els professionals encarregats de col·laborar en el desenvolupament d'habilitats socials i d'autonomia personal en l'alumnat en situació de risc: absentisme escolar, entorn social i familiar, addiccions, pertinença a bandes... Procuren fer un seguiment de l'alumnat des d'una perspectiva transversal, tenint en compte l'àmbit formal (classes, integració al grup, tutoria, sortides...) i educació no formal (menjador, transport escolar, activitats de suport a l'estudi, clubs esportius, entitats de lleure...) La realització d'aquestes funcions implica mantenir una relació estreta amb les diverses estructures internes dels centres (equip directiu, comissió d'atenció a la diversitat, equips de tutors), com amb els professionals externs (assessors de l'EAP o LIC), alhora que eixampla la seva intervenció vers les famílies ..., però també cal que esdevingui un nexa d'unió permanent amb les famílies i la comunitat tot establint línies d'actuació coordinades amb els diferents agents socials.

Tècnics d'Educació Infantil (TEI). Amb l'arribada dels infants de 3 anys (P-3) a l'escola ordinària, es dota de més recursos humans aquesta franja d'edat atès que les seves necessitats bàsiques són més àmplies: acompanyaments, control d'esfínters, contenció...

El TEI exerceix les seves funcions a les aules de P-3, per bé que el seu horari de treball (fins arribar a les 37,5 h.) es pot complementar amb tasques de menjador i d'acollida matinal. En alguns casos, la seva intervenció no es limita únicament a P-3 sinó que pot intervenir als diversos nivells d'educació infantil. Es dedica, fonamentalment, a donar suport al mestre/a en la preparació i l'execució d'accions educatives, al seguiment i control de les activitats quotidianes, a la vigilància i tutelatge dels nens/es en les estones de joc, a atendre necessitats vitals dels infants (canvi de bolquers, neteja, migdiada...) i, en termes generals, al bon funcionament d'aquest nivell educatiu.

Monitors de Menjador (MON). En els darrers anys, el menjador escolar ha esdevingut un servei complementari que, dia a dia, ha pres més volada als

centres educatius. Realitza, simultàniament, funcions assistencials (cobrir situacions de precarietat) i de servei social que afavoreix la plena incorporació al món laboral dels pares. Aquest fet ha portat a la professionalització del personal encarregat del servei, que és contractat a través d'una empresa de serveis.

Les funcions de monitoratge de menjador són organitzatives (vetllar per bon funcionament, procurar que hi hagi ordre...), socioeducatives (adquisició d'hàbits socials i socio-sanitaris, (ús i cura d'estris, desenvolupament d'activitats educatives i recreatives...) i de control (custòdia dels usuaris del servei, seguiment d'assistència...).

Els perfils esmentats il·lustren, únicament, una part de la diversitat de professionals que poden trobar-se als centres. N'hi ha d'altres: logopedes, tècnics de llenguatge de signes, fisioterapeutes, mediadors culturals, monitors de transport escolar, monitors d'acollida matinal i de sisena hora, auxiliars de conversa, infermeres... Tot plegat, genera un notable increment de la complexitat organitzativa que considerarem a continuació.

LA MIRADA ORGANITZATIVA: ALGUNS ASPECTES A CONSIDERAR

La introducció dels nous perfils professionals a l'escola no pot ésser contemplada únicament des d'una perspectiva funcional (en base a la feina que hi fan). Si engrandim el prisma de visió, observarem que hi ha molts altres aspectes col·laterals a tenir en compte. N'assenyalem alguns que considerem especialment rellevants:

Formació d'un nou col·lectiu laboral. La irrupció d'aquests nous professionals suposa la consolidació d'un tercer col·lectiu laboral a les escoles i instituts que es troba en una situació intermèdia en relació als dos que hi havia fins ara: els docents (mestres/professors) i el personal d'administració i serveis (administratius, consergeria, neteja...). D'una banda, presenten característiques docents atès que intervenen directament amb els nois i noies, tot contribuint a la seva formació. D'una altra banda, si es té en compte el règim laboral, la contractació, el nivell de formació exigida i la vertebració institucional, presenten similituds amb el personal de serveis. Són un tercer sector.

Reconeixement institucional. Si constitueix un col·lectiu amb identitat pròpia, que presenta característiques singulars en relació als dos anteriorment citats, sembla necessari afavorir la seva vertebració a l'organització, tant des d'una perspectiva informal (amb la plena incorporació a la dinàmica relacional: comunicació, participació en la presa de decisions, en les activitats del centre...) com formal (incorporació a l'estructura organitzativa). Des d'aquest darrer punt de vista, atès que el Consell Escolar constitueix l'òrgan màxim de govern del centre en el qual s'hi troben representants els diversos estaments de la comunitat, semblaria lògic que hi tinguessin una representació específica

Dualitat funcional: entre la normativa reguladora i la realitat. Si hom fa una anàlisi de les funcions que se'ls assignen a la normativa reguladora³ s'observa una clara dualitat entre les funcions socioeducatives (EEE, INS i TEI) i les funcions auxiliars (AEE i monitor). En la pràctica, tanmateix, aquesta distinció és de mal fer atès que la vetlla d'un alumne o el monitoratge de menjador no impliquen únicament la realització de funcions mecàniques (ajudar a pujar escales, contenció en moments de crisi, organitzar la cua del menjador, vetllar perquè les safates quedin ben posades...) sinó que porten implícita l'assumpció de funcions educatives: estimular davant d'una dificultat, seleccionar activitats adequades a les possibilitats d'un l'alumne, treballar hàbits d'higiene i d'alimentació saludables, desenvolupament d'actituds de respecte envers els altres mentre s'esperen a la cua, etc.). Al capdavant, tothom que interacciona amb un noi o noia amb la intenció d'ajudar-lo a progressar d'una manera sistemàtica i continuada, du a terme una funció educativa.

Variabilitat en la concreció de la feina. El fet de ser dos professionals a l'aula (per bé que tinguin estatus diferents) presenta un ampli ventall de possibilitats que s'aprofiten d'una manera diferent en cada cas. A tall d'exemple, s'estipula que un AEE (vetllador) només ha de tenir cura de l'alumne que li correspon. Ara bé, on acaben les seves responsabilitats com a auxiliar i on comencen les responsabilitats del docent: l'ajudarà a mocar-se però, en canvi, no l'orientarà a l'hora d'agafar bé les tisores? l'ajudarà a reconèixer i a esmenar els errors en

---

³ **RESOLUCIÓ** de 30 de juny de 2008 per la qual s'aproven les instruccions per al funcionament dels centres educatius públics d'educació infantil i primària. Epígrafs 22.1.2 a 22.1.6.

un exercici?, ignorarà un altre alumne que li demana ajut? Al capdavall, la vida a l'aula és basa en interaccions, intercanvis... La intervenció dels auxiliars dependrà de l'acord al qual hagin arribat, bé sigui d'una manera explícita o tàcita, amb el/la mestre/a. Potser que l'auxiliar resti completament al marge de l'aprenentatge i se n'encarregui únicament el/la mestre/a; pot ser que s'hagin distribuït la feina i, fins i tot, es donen casos que esdevé el veritable responsable de l'aula:

“Enguany, ja és la tercera substitució que passa per la tutoria de segon. Sort que hi ha la Mercè, la vetlladora de l'Eduard. Passa totes les hores amb el grup, participa amb normalitat a l'activitat docent i cada vegada que arriba una mestra nova s'encarrega de posar-la al corrent. Hem fet molta sort amb aquesta noia. Si no hi fos, no sé com hauria anat”.

Quan hi ha bona entesa entre les persones, aquesta feblesa en la delimitació de les responsabilitats pot ser beneficiosa atès que possibilita la construcció de criteris singulars d'actuació, fruit del diàleg professional. Quan no hi ha bona entesa, en canvi, pot donar lloc a conflictes, a tibantors o tensions interpersonals que són de mal tractar.

Coordinació entre els professionals. El treball conjunt de dos professionals a l'aula (encara que un d'ells només s'encarregui d'un nombre reduït d'alumnes) exigeix una elevada coordinació⁴: han de tenir clar què farà cadascú, de quina manera s'adreçaran als nens i nenes, qui prepararà els materials, qui orientarà els que tenen dificultats... I per parlar de tot això cal disposar de les condicions organitzatives que ho afavoreixin (temps, horari de coincidència mestre-auxiliar, protocols, etc.) i, sobretot, predisposició: a acceptar i incorporar una altra persona a la privacitat de la vida de l'aula, a argumentar i negociar pautes d'actuació, a establir criteris d'intervenció, etc. Aquesta dificultat es multiplica

---

⁴ Durant el curs 2008-09 GROC ha dedicat l'atenció a considerar els diversos aspectes a tenir en compte a l'hora de prendre una decisió de centre davant la disjuntiva “**Desdoblar? o dos mestres a l'aula?**” Al document de treball (que es troba en procés d'elaboració) hi sostenim que ambdues opcions són vàlides i poden contribuir a la millora de l'aprenentatge dels nois i noies. La segona opció, a més a més, contribueix al creixement professional dels docents i a la cohesió claustral. Ara bé, fer-ne un bon ús implica tenir en compte múltiples factors: coordinació, delimitació de rols, criteris de formació de parelles docents, predisposició... que s'ha de tenir en compte en la presa de decisió. No n'hi ha prou de presentar-ho com una “innovació metodològica”; fer-ne un ús responsable (que possibiliti la millora) implica considerar-ne molts altres aspectes.

En els moments actuals, GROC recull experiències de treball conjunt de dos mestres a l'aula. Trobaràs informació a http://www.joanteixido.org/cat/dos_aula.php

quan un mateix auxiliar intervé a diversos nivells i, per tant, s'ha de coordinar amb diversos mestres.

Diversos graus de vertebració professional. El col·lectiu de persones que duu a terme funcions socioeducatives i auxiliars als centres educatius presenta diverses expectatives en relació a la feina que generen diversos graus de vertebració col·lectiva i, també, de compromís i identificació amb la institució. En alguns casos, encara que minoritaris, hi ha professionals amb plaça definitiva en un centre educatiu. Una part considerable està format són titulats en Formació Professional de Grau Superior que simultanegen aquesta feina amb l'estudi d'una carrera universitària (normalment, magisteri o educació social) i ho tenen com una ocupació provisional, que duen a terme mentre esperen que els surti quelcom millor. Finalment, en els darrers temps s'ha produït una notable incorporació de persones adultes (fonamentalment, mares d'alumnes) que duen a terme tasques de monitoratge de menjador, les quals es plantegen la feina amb una perspectiva de continuïtat.

En conjunt, tant si es tenen en compte els diversos perfils professionals com les expectatives i els interessos personals, les dificultats perquè es vertebrin com un col·lectiu professional amb entitat pròpia són notables.

Diversa dependència orgànica. Els professionals que hem esmentat poden tenir diversa dependència orgànica. N'hi ha que són contractats directament pel Departament d'Educació però també n'hi ha que depenen dels ajuntaments, dels consells comarcals, d'empreses de serveis, etc. Aquesta disparitat té repercussions en els règims laborals (categoria professional, sous, horaris, vacances, triennis, pagues extres...); és a l'origen de tensions i conflictes entre els professionals (greuges comparatius, reivindicacions comparatives...) i, també, incrementa la complexitat de la seva gestió.

Introducció a la cultura escolar. La plena incorporació a qualsevol organització implica un procés d'enculturació, és a dir, d'acollida i de transmissió de les pautes bàsiques de funcionament per tal que el neòfit les conegui i, d'una manera progressiva, les incorpori. Cal que els centres es dotin

de mecanismes d'acollida als professionals de nova incorporació⁵ que tinguin en compte els aspectes estructurals: tasques, horaris, responsabilitats... i, també, els personals: relacions interpersonals, rituals, hàbits... En aquest context, cal prestar una atenció especial als professionals que duen a terme tasques socioeducatives per tal que, ateses les peculiaritats de la seva situació en el centre, no se sentin professionals "de segona" sinó uns integrants més de l'equip educatiu.

En síntesi, les línies precedents pretenen contribuir a prendre consciència de l'existència d'"altres" perfils professionals a les escoles i instituts, a identificar i valorar la feina que duen a terme i a conèixer alguns dels principals reptes i dificultats que planteja la seva plena incorporació als centres educatius.

www.joanteixido.org

ⁱEls membres de GROC que han participat en l'elaboració i la discussió del text han estat ABULI FEXAS, Alba; BARCELÓ SITGES, Joan Manel; BOFILL DEU, Josep; CAMPS REÑE, Anna; Maria; CASANOVAS LLAONA, Cati; CASELLAS CODINA, Rosa; CELRÀ FRIGOLÉ, Josep; CRUSET BALLART, Bea; ESCAJADILLO LLONTOP, Eva; GIBERT ESPARCH, Esther; GRIMAU VILARÓ, Maria; GUITART ROMANS, Lourdes; MARCO MIQUEL, Roser; MARQUÈS I CLOTAS, Imma; MARTINEZ PLACERES, Mª Lluïsa; ONTAÑON VILLAR, Conxi; PARES SIDERA, Salvador; PLANAS DE FARNERS VALENTI, Montse; SALLERAS COSTAL, Assumpció; SERRATS GIRONELLA, Laura i TRULL MARTÍ, Anna

---

⁵ J. Teixidó (2009): La acogida al profesorado de nueva incorporación al centro educativo Ed. Graó, Barcelona